

Filosofía para nenos e nenas e Neuroeducación

REVISTAGALEGA
DE EDUCACIÓN
PUBLICACIÓN DE NOVA ESCOLA GALEGA

ISSN: 1132-8932

Páx. 16-18

Carmen Loureiro López

Mestra, psicóloga e formadora

loureiro@edu.xunta.es

*“Un método para coñecer
equivale a un método para
dubidar”.*

*“Na ciencia, como na
vida, todo está sempre
“inacabándose”.*

J. Wagensberg

Comezo este artigo da man
dun mestre que xa non está,
porque toda cautela é impres-
cindible se queremos un certo
rigor nas nosas afirmacións. Pro-
curarei logo non deixarme arras-
trar polo entusiasmo na procura
de conexións entre dous cam-
pos do saber e o facer que me
atraen por igual.

A Neuroeducación ten como
propósito aplicar todo o que
se sabe de “como o cerebro
aprende”, empregando os co-
ñecementos que se foron acu-
mulando nas Ciencias Cogniti-
vas e a Neurociencia ao longo
dos últimos 25 anos. Neste sen-
so xa non podemos deixar de
lado achegas esenciais como:

- A importancia da regulación
emocional para manexar axeitadamente atención, memoria,
motivación e aprendizaxe.
- As “neuronas espello” e a súa
influencia nas condutas imitati-
vas, a linguaxe e a empatía.

- A plasticidade cerebral que determina a nosa capacidade de adaptación ao longo de toda a vida.

- A confirmación de que tanto a xenética como a experiencia son piares esenciais da aprendizaxe e ningunha delas pode ser menosprezada.

Ao tempo deberíamos ser escurpulosamente coidadosos co manexo de información non confirmada pola ciencia, fuxindo dos “neuromitos” que condicionan mesmo propostas educativas de profesionais, aos que se lles supón “argumento de autoridade” na súa calidade de expertos.

Polo que atinxe á FpN, preciso clarificar que desexamos unha filosofía que se axuste aos criterios básicos da motivación:

- Que provoque alerta, asombro, reto, pregunta... conflito cognitivo.

- Que esperte a curiosidade e invite á inmersión na procura de sentido.

- Que xere unha sorte de pracer.

- Que nos invite a “persensar” (percibir, sentir e pensar) en comunidade de diálogo... nunha repetición de actos que acaben impregnando o pensar, o dicir e o facer.

- Creadora de hábitos que valoramos como algo precioso que non queremos perder porque forman parte da nosa identidade individual e cidadá.

- Una filosofía enerxizante, que nos permita vivir o proceso dialóxico con esa atención plena que aviva sentidos, emocións e intelixencia.

- E, sobre todo, unha filosofía que sexa “Un toque de atención para manter esperta a humanidade en todos/as nós” (Putnam, citado en Nusbaum, 2016)

Un prexuízo ao que debemos enfrontarnos case cada día é o que ten que ver con aquilo de

Filosofía para nenas e nenas? Que as criaturas non podían pensar era un lugar común entre os filósofos da Grecia Clásica. Algúns, hoxe en día, prefiren seguir bañándose naquelas augas antes de admitir non só que as criaturas son capaces de pensar, senón que poden facelo mesmo antes de ter unha linguaxe articulada (Gopnik, 2011).

A FpN ten como obxectivo fundamental a estimulación, desenvolvemento e perfeccionamento do pensamento multidimensional que inclúe: o pensamento crítico (que trata de afinar a razoabilidade lóxica que conduce a mellores xuízos, sustentados en criterios e razóns ben argumentadas para fundamentar as nosas opinións e decisións). O pensamento creativo (explorador e innovador... que imaxina alternativas e procura a solución dos problemas con flexibilidade, orixinalidade e fluidez). E o pensamento coidadoso (de si, dos demais e da contorna... que orientado á acción e atento á coherencia entre os nosos pensamentos, palabras e accións, apela á responsabilidade).

Non se lle escapará a ningunha persoa familiarizada coa xestión de comunidades de indagación

(en calquera idade) o parecido entre o que propón a Neuroeducación e o que se vén facendo habitualmente nas sesións de FpN. En palabras de Mora (2017) todo *“Empeza con algo provocador. Unha frase, un texto, unha imaxe... unha reflexión que non os deixe indiferentes”*; do mesmo xeito, en FpN acostumamos utilizar como motor de arranque do diálogo textos narrativos, xogos e arte, xustamente para atraer a atención e centrar a conversa naqueles elementos que suscitaron máis interese entre o alumnado.

Así mesmo, a FpN e a Neuroeducación conectan *coa vida cotiá do alumnado*. Como dicía Ezra Pound (2013) *“a música empeza a atrofiarse cando se separa demasiado da danza... A poesía empeza a atrofiarse cando se separa demasiado da música”*... Eu engadiría: a Filosofía comeza a atrofiarse cando se separa demasiado da vida. Neste senso é salientable o esforzo de Lipman e Sharp (1992:24) por traer as ideas filosóficas á linguaxe e ao mundo das criaturas, de xeito que se sintan estimuladas e concernidas: *“para facerse accesible ás criaturas, a filosofía ten que sacrificar a terminoloxía hermética pola que, dende Aristóteles, ten contribuído a fa-*

cerse incompreensible para profanos e mesmo escasamente intelixible para universitarios". O obxectivo final sería o diálogo:

"Trata de que queiran e poidan falar. Crea unha atmosfera propicia para o diálogo na que o alumnado se sinta a gusto e as súas preguntas non sexan xulgadas como "parvas" ou carentes de interese... Crea un clima onde no exista medo a expresarse e deixa espazo e tempo para que constrúan os seus argumentos" (Mora, F., 2017:82).

Neste senso é imprescindible lembrar as diferenzas entre "diálogo" e "debate" (Lipman, M., 1992:33): o debate propicia a violencia e o son das armaduras das batallas dialécticas, onde o interese non está na verdade senón na vitoria. Pola contra, o diálogo incentiva o neno ou a nena para que sexa quen de propoñer as súas propias preguntas e problemas de xeito espontáneo.

Introduce incongruencias porque o mundo está cheo delas pero faino de xeito que o grao sexa o axeitado para non provocar ansiedade (Mora, F., 2017:83).

Para rematar, non me resisto a citar de novo a Mora (2017:77): *"A curiosidade específica... vólvese curiosidade sagrada nese mergullar no descoñecido co pensamento analítico e crítico como instrumento. E aínda máis alá co pensamento creativo, que é o que leva a descubrir o inesperado, o rompedor, iluminando así novos camiños do coñecemento"*. A este autor-referente da Neuroeducación só lle falta mencionar o pensamento coidadoso para pensar que nos topamos cun dos teóricos da FpN. Só nos queda esperar e desexar que os avances da Neurociencia sigan contribuíndo a sustentar o facer educativo de tantas persoas implicadas na mellora de educación dende a perspectiva da Filosofía para/ con Nenas e Nenos de tódalas idades. ■

- GOPNIK, A. (2011). *El filósofo entre pañales*. Barcelona: Booket
- LIPMAN, M. (1992). *La Filosofía en el Aula*. Madrid: Ediciones de la Torre.
- MORA, F. (2017). *Neuroeducación*. Madrid: Alianza Editorial.
- NUSBAUM, M. (2016). En defensa de la filosofía: recordando a Hilary Putnam. <http://filosofiadecuento.blogspot.com/2016/03/martha-nussbaum-se-despide-de-hilary.html> Data de consulta: 5 de setembro de 2018.
- POUND, E. (2013). <https://akifrases.com/frase/144786> Data de consulta: 5 de setembro de 2018.

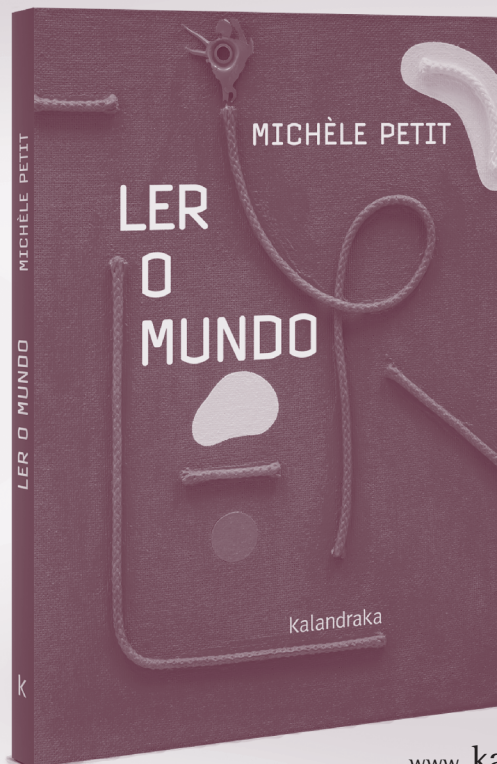
PUBLICIDADE

...Para crear
un mundo
máis habitable.

TEXTO DE **MICHÈLE PETIT**

TRADUCCIÓN DE **FERNANDO MOREIRAS**

PORTADA DE **PABLO OTERO**

Kalandraka